

Др Чедомир Ребић

ДУХОВНО УЗВОЂЕЊЕ У ДОМЕНТИЈАНОВОЈ ПОЕТИЦИ

Духовни дарови којима се човјеков ум просвјетљује и обожује поетски су уткани у дјелима јеромонаха Доментијана. Јеванђељски смисао језика, објављивање Божијих благодати, спасоносно усавршавање и преображавање, пројавили су се у дјелима - Живот Светога Саве и Живот Светога Симеона. Оно што је вјечно живо у овим дјелима, што узводи душу по љествици бескрајног духовног усавршавања, мало је истраживано; јер су неки истраживачи приступали овим дјелима као историјским изворима, трагали за историографским чињеницама и доказима, а неки су, у својим оцјенама, баш због ових библијских садржаја, умањивали општу естетску вриједност ових дјела. Тако приступајући, Павле Поповић констатује:

„Што се тиче оцјене њихове, и опште оцјене Доментијанова књижевна рада, не може се порећи да Доментијанов рад значи напредак у развоју наших биографија, као ни то да он има неких мана више него ранији рад на томе. Његово дело о Сави, не само да је веће од ранијих, него је и потпуније. Оно је потпуна биографија од рођења до смрти са свима моментима живота важним, не као дело Стефаново у којем је изостављено повише таквих момената. Оно има пуно историјских података. Оно има много легенда, више него у ранијим дјелима. Оно (а тако и дело о Немањи) је препуно позивања на библијске речи и примере, паралела с библијским личностима или иначе празних и излишних морално-религиозних разматрања, сваковрсних реторских амплификација, које се једнако уплићу у причање, и задржавају га сваки час. Оно због тога није било ни популарно”.¹

Овакав однос, и оцјена да је дјело „препуно позивања на библијске речи, паралела с библијским личностима..., празних и излишних морално-религиозних разматрања”, и да „оно због тога није било ни популарно”, су неодговарајући и неприхватљиви. Овако неповољне констатације нису дате само о

1 Павле Поповић, Преглед српске књижевности (стара књижевност, народна књижевност, дубровачка књижевност), девето издање, Издавачка књижица Геце Кона, Београд, 1931. стр. 30-31.

овим дјелима, нити је њих дао само овај књижевни историчар; било их је више. Сличан однос према естетским вриједностима старе српске књижевности имали су Светислав Вуловић, Јован Скерлић, и др. Није ово карактеристично само за нас, и за нашу стару књижевност; ово је карактеристична појава за естетска испитивања цијеле византијске умјетности. Грчки естетичар А. Михелис у „својој књизи Естетски приступ византијској уметности подухватио се да да естетску анализу и оправдање Византијске уметности”,²⁾ и да скине оно неправедно осуђивање Византије као „уметнички мање вредне и јалове”.³⁾ О његовом естетском испитивању, „ерудитском опремом модерне естетике”,⁴⁾ Константин Каварнос каже: „Он полази са становишта да при вредновању уметности једне одређене области или епохе, да ли је она значајна или није, треба да пођемо од њених сопствених мерила. Ако наша мерила нису прикладна, онда ће и наше оцене бити наопаке. То се управо догодило многим савременим естетичарима који су износили своја мишљења о Византијској уметности и уопште о уметности Средњег века. Византијска уметност и Хришћанска уметност уопште вековима је сматрана „као уметност ниже вредности која није заслужила да се назива уметношћу у поређењу са уметношћу класичне Антике, са уметношћу италијанске Ренесансе, и позније уметности неокласицизма”.⁵⁾ У објашњавању зашто су се појавила овако искривљена виђења о умјетности Средњег вијека грчки естетичар износи: „Зато што су о њима судили по мерилима хуманистичког менталитета. Они су сматрали да сва уметничка дела морају да стану у исти калуп. Све што у њега не би стало, они су одбацили. По њиховом схватању ако једно дело није било у складу са захтевима класичне уметности, онда то уопште није уметничко дело”.⁶⁾

Михелис је своје тврдње о успјешности византијске умјетности утемељио на „добро дефинисаном систему естетских категорија”.⁷⁾ Он сматра да „неспоразуме око неправилног тумачења Византијске уметности треба приписати томе што се признаје само једна основна естетска категорија, категорија „летог”⁸⁾, и да је недовољно схваћена друга основна естетска категорија, категорија „узвишеног”, која у „Византијској уметности влада”.⁹⁾ Схватање разлика између естетске категорије „лепог” и категорије „узвишеног” омогућава да се схвате сва она естетска обиљежја Византијске умјетности по којим се разликује од умјетности Антике и Ренесансе. „Под „узвишеним” подразумева се унутарња или духовна лепота, а под „лепим” подразумева се спољна или телесна лепота”.¹⁰⁾ У цјеловитој Византијској умјетности, утемељеној на хришћанским основама, „царује категорија „узвишеног”¹¹⁾, истиче Михелис, јер су „Византинци Хришћани, а њихово хришћанство је било дубоко,... усмерено ка унутарњем, оно је било мистично”.¹²⁾

2 Константин Каварнос, Византијска мисао и уметност, Издаје: „Православље” - новинско издавачка установа Српске патријаршије (прештампано из „Теолошких погледи” бр. 1-2/78, Београд, стр. 41.

3 Цитат преузет на н.дј., стр. 41.

4 Н. дј., стр. 41.

5 Н. дј., стр. 41-42.

6 Н. дј., стр. 42.

7 Н. дј., стр. 42.

8 Н. дј., стр. 42.

9 Н. дј., стр. 42.

10 Н. дј., стр. 53.

11 Н. дј., стр. 43.

Тачке ослоња за конституисање естетских начела тумачења и објашњења умјетничких вриједности садржаних у неком дјелу ваља тражити у обиљежјима оне естетске категорије на којој је створено дјело. У Доментијановим дјелима то је у дубини унутрашње духовне области.

Када се потпуније проучи Доментијанова стваралачка активност, однос према догађајима везаним за главне личности, виђења и преживљавања, онда се сав тај стваралачки приступ своди на јеванђељски метод истинитог казивања: „Намислих и ја, испитавши тачно све од почетка, по реду писати... да познаш темељ оних ријечи којима си научен” (Лк 1,3-4). Ако се овај метод усвајања ријечи Божије цјеловито сагледа и схвати да он полази од излагања и „казивања о догађајима који су се догодили међу нама” (Лк 1,1), онда се сва естетска активност аутора око избора садржаја, намјере и циља писања, поетике казивања - може открити начелима овог истинског јеванђељског метода.

У дјелу Живот Светога Саве¹³ Доментијан полази од хришћанских дубина, појаве највеличанственије личности, времена „када је царавао Господ наш Искус Христос, и када је превара била побеђена, и варка идолска истребљена, и када је престало гоњење против хришћана, и када се добра вера просветила у целоме свету” (стр. 55), и долази до „великославног” и „велеродног” жушана Немање, који је „самодржавно царавао свом српском и поморском земљом”, „живећи у царству своме по закону господњем”, са супругом „богочастивом” Аном. Молитвено исцање Немање и Ане да роде чедо по вољи Божијег милосрђа праћено је обећањем којим се свака тјелесна љубав међу њима гаси, јер им христочежњиве мисли откривају пут духовног усхођења и спасења. Поетско увођење мотива о Божијој промисли појачава нека естетска значења везана за смисаоне цјелине личности дјела. Ту се полази од тајне рођења Јована Крститеља, „богосветле зраке, који проповеда истинито сунце света, Христа Бога нашега”; рођења „хранитељке живота нашега”, пречисте Богородице, и долази до рођења Светога Саве, као испуњења Божије промисли: „И потом заче богољубива Ана у својој утроби и роди по Божјој вољи сина, добро изникли изданак од доброг корена, у коме родитељи његови примивши богосветлу радост, благодарише добротвора свога” (стр. 56).

Свету тајну крштења хришћани примају као „нови однос са свим аспектима живота и са самим „светом”, ... ново поимање живота”.¹⁴ Духовна виђења, која се откривају на тајни крштења, одредила су и име - Растко, који ће „ваистину веома узрости божанственим добрим делима, и ... своје отачаство привести на велику побожност, и довршити недовршено од својих родитеља што је за побожност њихову” (стр. 56). Пут којим је крћу Свети Сава водио је спасењу и охристовљењу; вјечној Истини, вјечној Љубави и вјечној Љепоти. Њега нису могла привући никаква овоземаљска добра, ни „начињене палате за његово пребивање”, ни давање „једног краја царства”, јер он, „истинито семе Божје, од младости своје не предаде се ни ка једној слави од земаљских, но само молитвама и постом из млада приону Господу” (стр. 57). На пут за Христом одвела су

12 Н. дј., стр. 43.

13 Доментијан, Живот Светога Саве и Живот Светога Симеона, Стара српска књижевност у 24 књиге, књига четврта, превео Лазар Мирковић, Просвета Српска књижевна задруга, Београд, 1988.

14 Протојереј Александар Шмеман, Водом и Духом (о св. тајни крштења), превод са руског, „Српски Сион”, часопис Православне Епархије Сремске, посебна издања, Сремски Карловци, 1995. стр. 5.

га схватања јеванђељске истине. О томе Доментијан овако каже:

И разумеде да је овај живот пролазан, метежан и пустошан, и да брзо ишчезава, и прозревши душевним очима бесконачан живот и неисцрпна блага спремљена праведницима који га љубе, и славу земаљску сматрав као ништа, остави земаљско царство, и са радошћу рече:

- Да прво испуним реч Господњу, пошто је Господ рекао: „Тражите прво царство небескога и правде његове, и ово све додаће вам се”.

(Живот Светога Саве, стр. 57)

Смисао Савиног живота је - узвести душу до Царства Небеског. Само душа испуњена богоразумљем, очишћена девичанством, уздржљивошћу и постом, опремљена чистом молитвом, духовном љубављу и другим светим врлинама, налази мјесто у вјечном небеском свијету. О томе се бринуо Свети Сава.

Живот у Христу, „укорјењен и утемељен у љубави ... са свима светима” (Еф 3,18), „у коме су сакривена сва блага премудрости и знања” (Кол 2,3) - чини врхунац духовног усавршавања. Док је човјек на земљи, такав живот отпочиње животом у Цркви. И када му „јави Господ некога чрнца, који познаје Свету Гору”, Сава га христочежњиво испитиваше о „животу светих Свете Горе”, каже писац. У том јављању он је открио „Богом послани му савет”, „Богом послани му глас од Свете Горе и пресвете Богородице” да га пут за Христом води кроз манастире Свете Горе. И његова молитва Пречистој Богородици чини развијен план духовног кретања и усавршавања. Она води у „дубине Божије”, у свету Христову тајну, и кроз то навлачи овоме дјелу виши поетски смисао.

„Пречиста мати живота свију, која си понудила нетражено милосрђе, умоли Сина свога и Бога мога створитеља, да ми пошље своју светлост и истину своју, да ме упућују и воде у твоју Свету Гору и у твоје станове које си спремила онима који те љубе, и удостоји ме да уђем у твој дом ка Божијем олтару и ка Богу који весели моју младост, и принећу му жртву благодарности, и да дадем своје обете Господу, које изрекоше усне моје, да постанем узор отачаству моме и свима који га љубе”.

(Живот Светога Саве, стр. 58)

Да га Христова „светлост и истина” уведу у Свету Гору, у „дом ка Божијем олтару”, да „постане узор отачаству” - ето правца духовног усвођења, ето циља духовног узрастања. Тим правцем и том циљу вуку свете јеванђељске врлине - љубав и милосрђе, уздржљивост и трпељивост, морална чистота и ревност у вјери и молитви.

У духовну стварност која се открива наведеним текстом улази се кроз „светлост и истину”. За ове ријечи може се рећи да „као неки умни зрак пролазе по стиховима онога што је написано, и одликују разуму голе речи од оног што је душевном поглеуд речено са великом мишљу”.¹⁵⁾

Доментијанов текст је „препун симболике везане уз појам светлости... У Савиној биографији готово да нема поглавља где се она на неки начин не

¹⁵ Свети Исак Сирин, Одабрана места из дела, сакупила Њено церско височанство Велика књагиња Милица Николајева, превео с руског П. Вучковић, Св. Симеон Мироточиви, Врњачка Бања, 1992.

користи"¹⁶), констатује Љиљана Јухас - Георгиевска. О Божанском јављању кроз свјетлост онима који су чисте душе, кроз свјетлост која се сагледава умним очима, очима душе, и којом се открива пут духовног усхођења и обожења, казују нам Свети Оци. Још је Св. Дионисије Ареопагит говорио да се „Онај за кога нема ни речи ни поимања, зато што је Он надсуштанствено изнад свега, и једино неприкривено и истински јавља онима који превазилазе и све нечисто и све чисто”.¹⁷ То је свјетлост за коју Преподобни Симеон Нови Богослов овако каже: „Светлост Божја никада се не смањује ко сунчева, но сја свагда и посвуда и све твари обасјава”.¹⁸ Кроз ту духовну свјетлост, коју молитвом иште Свети Сава, улази се у просторе вјечне Љубави и вјечне Љепоте.

Доментијанова поетска моћ открива се у писму родитеља, богољубиве Ане и велеродног Немање, своме сину монаху Сави. Полази се од старозавјетних мисли садржаних у Књизи о Јову - „Господ даде, Господ узме; да је благословено име Господње” (Јов 1,21), и креће у правцу новозавјетних схватања о духовном узрастању и охристовљењу. Ту су поетски уткани духовни елементи етичке тријаде (вјере, љубави и наде). Све је то дато као духовни процес у коме се личност благодатно прерађује; сараствара са вјером, сараствара са љубављу, сараствара са надом; и узраста у тој „Божјој грађевини” (1. Кор 3,9).

И написахе му жалосно, плачевно, рекавши:

„Ако се тако изволи Господу о теби, чедо наше љубимо, дођи и тако к нама, да видимо твоје Богом просвећено лице, и наситивши се твоје красне лепоте, растргнућеш многе жалсоти од срдаца наших, и зауставићеш многосузне изворе од очију наших.

„Дођи, Богом послана нам светлости и небесна зрако, пројави на истинито сунце Христа љубитеља твога, коме си из млада изволео последовати.

„Дођи, Богом послана нам утехо; дођи к нама, палицо старости наше, да се тобом подупремо у Богу, и крепост примивши тобом последоваћемо са тобом, љубимо чедо, љубитељу твоме Христу.

„Дођи, радости наша душевна и срдачна, који си нас у рођењу своме узвеселио Духом светим неисказаном радошћу, и сада нас узвесели виђењем твоје свете лепоте, да се нагледамо анђелскога образа који носиш и не би ли ти твојим светим молитвама постали саопштеници у царству небесном, које си изволео тражити, оставивши ово земаљско царство.

„Дођи, сретниче апостола, Богом изабрани слуго Оца и Сина и светога Духа, да заповешћу беспочетнога Оца, страшнога и светога,... да утехом и силом пресветога и животворећег Духа обучеш у страх Божји и нас и наследство Божје које је у твојем отачаству, да се сви настанимо са Господом нашим, служећи Оцу и Сину и светој Духу у бесконачне векове, амин”.

(Живот Светога Саве, стр. 66)

16 Љиљана Јухас - Георгиевска, Доментијан и платонистичка естетика, у часопису: Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор, књига педесет седма и педесет осма 1991-1992, Филолошки факултет, Београд, 1993. стр. 24.

17 Св. Дионисије Ареопагит, О Мистичком богословљу, у дј. Отачник, часопис за светоотачку праксу и теорију, бр. 1, Врњачка Бања, 1996. стр. 19.

18 Свети Симеон Нови Богослов, Химне божанствене љубави, превод са византијског грчког, Светигора, Цетиње, 1955. Химна XII.

Кључ за разумијевање поетског виђења унутрашњег свијета и естетских пројекција писца садржан је у посебном виду поређења. Свети Саво је: „Богом послана светлост и небесна зрака”, „Богом послана утеха”, „палица старости”, „радост душевна и срдачна”, „сретник апостола”, „Богом изабрани слуга Оца и Сина и светога Духа”. Ово нису поређења заснована на чулним представама, којима се откривају спољашње сличности; већ поетске везе остварене унутрашњом суштином. Стога се ово и не може свести у формалну поетску класификацију. Кроз унутрашњу сличност открива се суштина лица о коме је ријеч; и иде даље према духовном савршенству и охристовљењу.

Дате поетске везе којим се стварају слике и поређења вуку ум читаоца од размишљања о конкретним појавама према апстраховању и уопштавању идеја. Ту се видљиви и невидљиви свијет сједињују. Низом метафоричких поређења, кроз које се пројављују духовне појединости уткане у благодатни живот Светога Саве, ствара се развијена поетска слика којом се отвара виђење вишег степена духовности. Свети Саво је свјетлост кроз коју се пројављује истина Христова; он је „света лепота” која молитвом узводи у Царство небеско, у заједницу светих; сретник апостола који сво наследство отачаства облачи у Божији страх ради спасења.

Смисао хришћанског живота може се схватити из писања преподобног Саве родитељима, у звању оца свога у Свету Гору. Сви се догађаји из живота сагледавају у односу на његов крај; сви се доживљаји усмјеравају према есхатолошком очекивању, животу у благословеном Царству небеском. И за то се ваља наново родити, родити се „одозго”, јер „ако се ко не роди одозго, не може видјети Царства Божијега” (Јн 3,3). „А родити се наново, то је родити се одозго: свим бићем својим полазити из оног света, свим мислима, свим осећањима, свим расположењима: је ли смисао - нека буде с неба, нека буде корењем на небу; је ли осећање, је ли дело, нека такође буде с неба”.¹⁹⁾

Савина жеља, изражена у овом писму, била је: духовно узрастати до „пуноће Христове” (Еф 4,13). У писму оцу своме, „источној звезди Даници”, који је „просветио своје западно отачаство светлошћу Богом дарованом”, „прелио добрим делима и обогатио сваким довољством”, овако поручује:

„Господине мој, свагда ме зовеш љубазним и слатким гласовима ка пресветлој ти љубави. Зар није рекао љубитељ наш Христос :”који гледа назад, није управљен ка царству небесном”.

„Шта више и ти, господине мој, доћи овамo у Свету Гору, и наслади се санаследника свога, у рођењу пројављенога ти светим Духом, Саве монаха, који је послушао глас Владике свога Христа: 'Ко љуби оца или матер више него мене, није мене достојан; и опет: Ко не прими крста свога и не иде за мном, није ми подобан; ко љуби душу своју погубиће је, а ко мрзи душу своју, наћи ће је сачувану у вечном животу' и остало...”

(Живот Светога Саве, стр. 72)

Све су Савине чежње - христочежње; све су Савине мисли - христомисли; све је усмјерено ка стицању Божије благодати, „кроз које су нама дарована драгоценост и превелика осећања да кроз њих постанемо причасници божанске

19 Отац Јустин Поповић, Тумачење Светог Еванђеља по Јовану, Издаје Манастир Ћелије код Ваљева, Београд, 1989. стр. 38.

природе, избјегнувши похотну трулеж у свијету” (2. Петр 1,4). Тај христоносни пут почиње од схватања да се мора оставити свако земаљско добро, одрећи се садашњег живота, узети крст свој, и кроз вјеру молитву и љубав обући се у Христове мисли, у живот по Христу.

Савине богомисли, којим је одсијекао све земаљско и пролазно, а открио небеско и вјечно, Доментијан описује са јеванђељског гледишта:

„Шта више и Господ ме посла пред лицем твојим, и он спреми кроза ме место твога спасења, где ћеш ти дошавши изменити царство земаљско са небесним, и удостојићеш се превелике благодети, и јавићеш се велики мироточац подобан светом Димитрију.

„А за мој долазак тамо, нећеш ме видети у животу своме; но дођи овамо у место спремљено твоје преподобију, и ту ћеш ме видети слатким виђењем, да ће дивно бити гледати небеснима и земаљским твоју превисоку смиреност, којом ћеш примити превисоку благодет од дародавца Христа, који по чиновима раздаје добра дела”.

(Живот Светога Саве, стр. 72)

У Савином прорицању да ће се Немања јавити као велики мироточац и да ће примити превисоку благодет од Христа уткани су корелати живота у Светој Гори и перспективе спасења. То је живот монаха који све моћи душе усмјеравају вјечном животу, гдје царује вјечна Истина, вјечно Добро и вјечна Љепота. О таквом животу Свети Симеон Нови Богослов у свом богонадахнутом пјесништву каже:

Монах - то је човек несмешан са светом,
што с Богом једним општи беспрестано,
што, гледајућ - гледан, и, љубећи - љубљен
бива и, осијан на начин несказив,
Светлошћу постаје, и тако прослављен,
већим јоште себе држи убожјаком²⁰
и, са ближњим срођен, влада се ко странац.

(Химна III)

Јеванђељске заповијести уткане у овом писму - „узмите јарам мој на себе..., и наћи ћете покој душама својим” (Мт 11,29), и „иштите најприје Царство Божије и правду његову, и ово ће вам се све додати” (Мт 6,33) - воде кроз трпљење, љубав и смирење у вјечни живот. Свети Сава жели да овим Христовим заповијестима побуди чежње за стицањем духовног блага, вјечног и непролазног; да одсијече бриге за пролазним земаљским добрима, јер „ономе који тражи духовна блага, Господ, у својој великодушности, даје и телесна”.²¹ Из срца свога, из велике Божије љубави према монашком животу кроз који се улази у благодат Божију, Свети Сава позива Немању да и он прими монашки чин.

„Да, господине мој и оче, ради те небесне славе и вечне радости и небесне награде, пожурим се и оставим царство земаљско, и дођим овамо у свето

20 Свети Симеон Нови Богослов, н. дј., Химна III.

21 Блажени Теофилакт Охридски, Тумачење Светог Еванђеља од Матеја, превод са грчког, превели Дечански монаси, Издаје Манастир Високи Дечани, 1996. стр. 79.

прибежиште пресвете Богородице, у Свету Гору, и да сатворимо вољу Божју, и извршимо његове заповести, као што рече Господ „да тражимо прво царство небеснога, и потом ће нам се све додати“; и да са собом приведемо љубитељу нашем Христу лик чрноризаца и сабор светитеља и многе зборове свију правоверних, који ће, уподобивши се нама, последовати нам у овом нашем земаљском царству, да сугубо примимо благодат, за себе саме и за те, којима ћемо бити узор на светињу и на спасење Божје...

(Живот Светога Саве, стр. 77)

Јеромонах Никифор Теотокије у својим Беседама на монашењу на питања „зашто монаси беже од света, ради чега се удаљавају од друштва људскога?“, „чему њихово скривање у пустињама и склањање у манастире?“, „чему свакодневно пошћење, ваздашње бдење и често преклањање колена?“, „какав је конач њихов, и какав циљ пред њима?“ - одговара: „О, узвишен је то циљ и преславан, као што је и чудесан и многожељен исход ка коме чезну. Они би попут светог апостола Павла, хтели да не живе више, него да у њима живи Христос... Они желе да им успе да се сједине са Исусом Христом. То је њихов циљ“.²² Оваквом циљу трчао је Свети Сава - „и трчим према циљу ради награде небескога призивања Божијега у Христу Исусу“ (Фил 3,14).

У структури овога текста најбитније су мисли о спасењу, које се задобија божанским животом и вјером у Христа. Христове ријечи: „Заиста, заиста вам кажем: Који вјерује у мене има живот вјечни“ (Јн 6,47) уводиле су у духовне подвиге, кроз које се појављивала нада у спасење. Надом је Свети Сава одсијекао земаљске бриге, и својим мислима и осјећањима усходио према вјечном и небеском. О томе Дометијан овако казује:

„Водитељ наш Христос рекао је својим истинитим устима: „Ако ко мени служи, нека иде за мном, и где сам ја, нека ту буде и онај који мени служи; а ако ко поштује реч моју, поштоваће га и Отац мој“. И због ове речи надам се да ћу примити вечни живот од њега у бесконачне векове.

„Ради тога приступих Господу моме свим срцем и свом душом, топлим вером и приближих му се, и прионух ка њему...“

(Живот Свеога Саве, стр. 72-73)

„А ко се сједини са Господом, један је дух с Њиме“ (1. Кор 6,17), каже Свети Апостол Павле. Свети Сава се кроз вјеру, љубав и наду испунио светим јеванђељским врлинама, и сјединио с Христом.

„Кућу нерукотворену, вјечну на небесима“ (2. Кор 5,1) - ето за чим уздише Свети Сава; кроз Христову вјеру, љубав и наду ући у та „вјечна обиталишта“ (Лк 16,9) - то је циљ ради кога је Свети Сава отишао у Свету Гору. Страхом Господњим и надом, он жели да овоме циљу привуче свога оца. Зато му у писму овако поручиваше:

„Дођи, госодине и оче, да чеда своја научиш страху Божјем, и покажеш нам добри пут спасења, и предложиш велику смерност нама који хоћемо да живимо по твојој побожности...“ (стр. 77-78).

²² Јеромонах Никифор Теотокије, Беседе на монашењу, у књ.: Материк, превод са руског, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1997. стр. 12.

Доментијан по светим врлинама успоређује Немању и Саву са благослвеним Јаковом и његовим прекрасним сином Јосифом. И ови богоносни људи, „прекрасни” Јосиф са „богоизабраним оцем својим” Јаковом - „обојица се жалошћу растрзаваху”. Али „онај који живи у Јосифу и који га је свео у Египат пред лицем оца свога Израиља” - „тај исти и мене посла пред лицем ти светим, да Бог у теби прослави своја чудеса и да се назовеш други нови Израиљ, и обновиш чеда твоја Духом светим”, каже у писму Свети Сава. Сава подсећа Немању да пут спасења, којим су ишли богоносни људи, и којим треба да крену они - пролази кроз многе невоље, праћен топлим сузама, јер сви „они којих свијет не бијаше достојан, потуцаху се по пустињама и горама и по пештерама и по јамама земаљским” (Јевр 11,38). То је пут који их кроз овај пролазни живот води ка Пречистој, да „сатворе једномислену молитву” Њој, Која ће им „отворити двери милости своје” и са Господом „настанити у бесконачне векове”. Таквом поруком ово богонадахнуто писмо завршава Св. Сава.

Доментијан је у овом писму, преузимајући тачку гледишта јунака, све мисли и сва осјећања везао за свеобухватну Истину, за Небеско Царство Исуса Христа. Пут ка свеобухватној Истини открива се одозго, кроз вјеру и молитву. У молитвеном искању откривају се „знаци” који воде према вјечно Живој Истини. Када Христова Свјетлост обухвати, и Његова Љубав додирне срце, онда настају познања која воде у „дубине Божије”, јер „ми не примисмо духа овога свијета, него Духа који је од Бога” (1. Кор 2,12). Све је овдје дато као узвођење од земаљског ка небеском. „Хришћанима је својствено да истовремено пребивају у два плана - временском и вечном”.²³ Задобити живот вјечни - то је циљ хришћанског живота. Том циљу кретале су се личности о којим Доментијан говори; све је усмјерено ка Христу „саображавајући се смрти његовој” (Фил 3,10).

Доментијаново поетско казивање о христочежњивости, духовном сједињењу са васкрслим Христом кроз свете врлине засноване на вјери, утемељено је на најсавршенијем принципу - „вјерових, зато говорих” (2. Кор 4,13).

Савино писмо привезало је Немањино срце за Христа.

А он ражегавши се Духом светим, и примивши умиљење у своју свету душу, и понизи се подобећи се владици своме Христу, који се понизио до крста и смрти, и, уставши са свога царскога престола, сави свој врат срца и тела, и са љубављу прими Христов јарам од руку епископа свога Калиника, и удостојен бивши анђелскога образа, би назван Симеон монах.

(Живот Светога Саве, стр. 81)

Свети Оци су поучавали: „Тражи смисла, а не злата; облачи се у кротост, а не у висон (скупоцена чоха); теци мир, а не царство”.²⁴ И Немања је кренуо да тражи смисао живота - испуњење у Христу, јер „ако је ко у Христу, нова је твар” (2. Кор 5,17); да се обуче у свете Христове врлине - чистоту, кротост, ревност у вјери и молитви; да стекне духовни мир у манастирској тишини, гдје ће „душу и тијело да сачува без порока за долазак Господа нашега Исуса Христа” (1. Сол 5,23).

23 Архимандрит Софроније, Видети Бога као што јесте, превод са руског, превели хиландарски монаси, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1996. стр. 196.

24 Свети Исак Сирин, н. дј., стр. 80.

Жељан духовног савршенства, Немања одлази у Свету Гору. Ту „нађе своје љубљено јагње, Христом обележено“; ту „заједно сатворише благодарну молитву ка Христу“; ту се „напунише великим весељем и духовном радошћу“; ту „обојица устрелени Христовом љубавном стрелом, за љубав Владике оставивши толику висину, дођоше на туђу земљу, отуђивши се свега земаљскога, и све оставивши по заповести Господњој и усрдно му следовавши дођоше увелику смерност, као поједини од древних светих отаца“ (стр. 83), каже Доментијан.

Свети Оци су у совјим поукама истицали да се у вјечни живот улази одрицањем свега земаљског и чињењем светих врлина. Они су „схватили да, налазећи се у свету, не могу лако да чине врлине и измислили су за себе стран живот,... монашки живот, и почели су да беже од света и да живе у пустињама, постећи се, лежећи на земљи, бдијући и злопатећи се на разне начине, потпуно се одрекавши отаџбине и сродника, новца и имања. Једном речју - „разапели су себи свет“. И не само да су сачували заповести него ус и дарове принели Богу”.²⁵

„Дарове принели Богу” - то је пут сједињења са Богом. А највећи дар је молитва, кроз коју се стичу све осале свете врлине. Молитва, праћена дјелима, чисти душу од гријеха и узводи према вјечној Љепоти, вјечној Истини и вјечном Добру. Зато су Свети Симеон и Свети Сава проводили живот „у манастирским делима са особним људима,... у светим молитвама дан и ноћ не слабећи имајући у телу своје живот бестелесних слугу” (стр. 85), каже писац.

И друге дарове, угодне Богу, приносише ови свети људи: обнављаше и уздизаше разорене цркве; градише нове; дариваше их „купама злата”, „светим сасудама сребрним и златним“; братију манастирску обдарише - „једне златом, друге рухом“; постадоше ктитори многих манастира. И тако „вођени Духом светим, отац са сином, изабрани војници Христови, напунише се сваке духовне радости” (стр. 86-87). Они, даровима и уздарјима, многим доброчинствима и захвалношћу са разумом - стекоше велику духовну радост, која их подстицаше на бригу о спасењу.

Небесни људи, земаљски анђели, дошавши до краја тихе смерности, дошавши до онога истинитога да се брину за спасење душе своје, по речи Господњој, не бринућ се ни о чем земаљском, чега траже они који нису од овога света, но иштући једино царства небеснога и његове правде, што и нађоше.

(Живот Светога Саве, стр. 87)

„Царство моје није од овога свијета” (Јн 18,36) - рече Христос; „није одавде”, „није од овога свијета”, јер овај „свијет сав у злу лежи” (1. Јн 5,19). Христово царство је од онога свијета, гдје се настајују духом савршени, испуњени светим јеванђелским врлинама, и благодаћу Духа Светога. Према том Царству, кроз многе духовне подвиге, пењао се Свети Сава и Свети Симеон.

Доментијан је, синтаксичким паралелизмима, анафоричком употребом ријечи „обојица”, низом спрегова ове ријечи и ријечи којима се означавају духовне вриједности личности, саткао једну развијену слику о овим светитељима; слику у којој је појачана емоционалност допринијела да се схвати

²⁵ Поуке Аве Доротеја, преведено са старогрчког, превели Хиландарски монаси, Манастир Хиландар, Света Гора Атонска, 1991. стр. 28.

„неизрецивост” духовности, врлина и дарова, које су ови свети људи стекли и примили.

Ова обојица саврсници божаствене благодати, отац са сином, наоружани светим Духом, и венчани благодаћу Божјом, беху први пример богољубља и светиње деци својој.

Обојица истински апостоли, подигнути истинитим Богом на просвећење и на божанствено научење западне стране.

Обојица извори божанствене благодати, који су напојили синове своје богоразумним својим учењем.

Обојица оштре стреле Христове, изоштрене богољубљен и наоружане светим Духом, које су побожношћу проболе срца свију верних.

Обојица источне зраке, које богомисаоно просвећују своје западно отацтво.

Обојица богогласни славуји,... који су пробудили неућутним божанственим песмама заспале у гресима неразумљем божанствене благодати.

Обојица реке божанствених бања, који су омили срца овештала од незнања истинскога живота, Христа истинитога Бога нашега.

Обојица богате ризнице света, који су обогатили свет светим крштењем и божанственим учењем.

Обојица грађани вишњега Јерусалима и богозрачна светила, који су богомисаоним очима прозрели будућа добра и вечни живот.

Обојица се јавише Владици своје чистији од некушана злата, пошто се ради њихова часнога живота Христос уселио у њихове прекрасне душе...

Обојица се превеликом смерношћу и чистим истинитим покајањем убелише јасније од свега, постављајући деци својој истинити узор да непрестано траже истинитога живота небеснога.

Обојица земаљски анђели, небесни људи, небопарни орли, који су својим преподобијем и превеликом уздржљивошћу узлетели на небесну висину...

Обојица блажени слуге,... гледајући умним очима на овај вечни свет и који се не свршава, украсивши нарави своје заповешћу Божјега јеванђеља, исправивши своје обичаје апостолским учењем, примивши сав страх од страшнога суда Божјега, свегда имајући пред очима својима смрт своју,... свагда као два светила која богозрачно сијају Владици своје у богољубним срцима својима, држећи реч живота и управљајући је по истини Божјој, истинити служитељи Христи.

(Живот Светога Саве, стр. 93–95)

Свети Сава и Свети Симеон, испуњени Божијом благодати, истинским знањем Духа Светога, подигнути на просвећење дјеце свога отацтва, - постали су узор хришћанског живота. Оно што нису могли остварити знањем, остварили су вјером. Сваку духовну дјелатност утемељили су на вјери и узводили је према Христовој истини и савршенству. „Ови свети”, каже писац, су се „у овом подвизавали и непрестано будно напредовали” (стр. 95).

Живот у манастирским ћелијама провођен је по оваквом образцу:

У њој и сам тај свети поживе по подобију древних првих светих отаца са великом уздржљивошћу, пошћењем, бдењем, обноћним стојањем, лишивши се сваког телесног утешења, у пошћењу и у сузама сатворивши сву силу своју,

сав свој живот живећи по анђелском подобију подобећи се као бестелесним силама, сваки дан веселећи се духовно сузним струјама, ревнујући свом силом животу светих,...

(Живот Светога Саве, стр. 96)

Христичежњиви живот монаха, заснован на јеванђељским врлинама, којим се садашњи живот уподобљава животу у будућем вијеку, садржи мучеништво као полазиште духовног усхођења. „Елеменат који никада не одсуствује из било ког монашког позива, и који врло јасно, снажно и богато покреће и побуђује читаво биће онога који жели монаштво, тај елемент јесте мученичко схватање и уверење, јака жеља за страдањем, расположење да се трпи и страда, да се жртвује, да се умире из љубави према Богу, или да се на тај начин изразе најдубљи спонтани покрети своје душе и интимно богоискатељство, стално тражење свагда жељенога Бога”.²⁶ И Свети Саво и Свети Симеон одоше у монаштво, „побегоше од широка пута света, који води у душевну погибао а истинито заволеше уски и скрбни пут,... и тим тескобним путем уђоше у живот вечни”, каже животописац.

Сјећање на смрт била је благодат о којој су стално размишљали Свети Оци. Живот иза граница гроба уводио је и Светог Саву и Светог Симеона у јеванђељске подвиге и врлине. Божије ријечи: „Безумнице, ове ноћи тражиће душу твоју од тебе; а оно што си припремио чије ће бити?” (Лк 12,20) наметале су сталну бригу за спас душе. Преподобни и богоносни Симеон „спремао се да дужном послужи и да пређе на блажени и бесконачни живот” (стр. 97). И када је преподобни био у последњим часовима на овоме свијету, лежао „на рогозници”, „у последњој телесној ништети”, његове последње ријечи биле су из последњег псалма - „свако дисање нека хвали Господа” (Пс 150,6), којим је узводио душе присутних ка сједињењу са Господом.

Пут преподобног од земље до неба описан је као радосно васкрсење:

И уздиже преподобне и свете своје руке ка вишњему добротвору своме, и са анђелима појући небесну песму на земљи, и тако се престаји од нас, и дух свој свети предаде многожељеноме Господу своме, кога заволе, и са миром отиде од нас, радујући се у Богу, спасу своме, коме послужи.

Христос, љубитељ његов, примивши пресветлу душу његову, уведе у небесни покој и у светла места, и у рајске обитељи, у станове праведних, у бесконачна добра, спремљена од почетка света и од самога Господа заштеђена онима који га љубе, и све обећано му дарова, и живот вечни који не свршава на векове.

(Живот Светога Саве, стр. 98–99)

„И изћи ће они који су чинили добро у васкрсење живота” (Јн 5, 29) - то је пут праведника, христоносаца, свих који живот проводе по јеванђељским заповијестима: кроз јеванђељске подвиге у Христову заједницу.

Смрт Симеонова изазвала је особито стање душе код Светога Саве. Чудосни и богоносни Сава „непрестано точаше различне, радосне и скрбне,

26 Архимандрит Емилијан Светогорац, Мучеништво као полазни елеменат Православног монаштва, превод са грчког, Теолошки погледи, издаје С. патријаршија, Београд, 1982, бр. 3-4, стр. 105-106.

изворе суза: радосне, јер виде родитеља свога тако пресавршена сваким врлинама, и гледаше топла молитвеника и великога чудотворца где иде пред њима у сва спремљена добра, и где хоће да горе, у пребогатога Оца небескога испуни његове недостатке, а скрбан због лишења доброга самоподвижника и лаког тркача и богоумног учитеља”.

У наведена поетска мјеста уткан је библијски метод. Пут Богопознања открива се вјером и љубављу; јеванђељским животом у коме су тајне познања - „ко вољу његову твори - познаће” (Јн 7,17). Свети Максим Исповедник каже: „Који љуби Бога претпоставља познање Бога свему створеноме од Њега, и кроз љубав је непрстано привржен том познању”.²⁷⁾ Из велике христочежњивости, жеље да се у Христову заједницу уведу сва чеда своја, преподобни Симеон заповиједи своме сину Сави да „пренесе његове мошти у земљу свога отачаства,... хотећи деци својој сигурно показати Христом даровану му благодат” (стр. 99). Свети Оци су поучавали: „Ко се, Божијом благодаћу, добротом причешћује, дужан је и другима обилато да је преноси”.²⁸⁾ Свети Симеон је примио Божију благодат и преносио је на чеда своја. О његовом причешћу Доментијан нам овако казује:

А свети и преподобни отац његов, свети Симеон, стигавши до истините благодати, и примивши награду трудова својих, по својој превеликој смерности удостоји се ући у радост Господа свога, и уселити се у бесконачне векове неисказаном радошћу, блажен и трипут блажен постаде удостојивши се получити славе оне неисказане, одакле отиде печал и уздах, где, по писаном, анђели желе привирити; од Бога би ублажен, и уђе у нерукотворну ону дворницу, седе на вечеру небесну са свима изабраницима Божијима; јер положи наду своју ка ономе који отвара руку, и који насићава свако животно биће благовољењем, и у тој нади не погреша.

(Живот Светога Саве, стр. 99–100)

„Телесна смрти земаљских чланова Цркве не прекдиа везу која постоји између земаљских и преминулих чланова њених, већ је она увек жива и непрекидна”.²⁹⁾ Испуњени Христовом вјером, „обучени у љубав, која је свеза савршенства” (Кол 3,14), земаљски чланови Цркве постају „суграђани светих” (Еф 2,19). Свети Симеон је својом благодаћу уводио своја чеда у живот „са свима светима” (Еф 3,18); он се, „наоружан Христом и силом пресветога Духа”, обogaћен „небесним даровима, и мисаоним крилима врлине” - јавља у сновиђењу сину:

- Чедо моје душељубно, радуј се због мене, родитеља свога, и не скрби због мога разлучења. Ево разуми добро, нека ти буде позанто о мени од овога мога виђења. Славу, коју видиш на мени, пресветлу и неисказану, том ме славом прослави Господ славе Исус Христос, истинити Бог. Када се, дакле, разлучи душа моја од земаљскога тела овога живота, тада ми Господ дарова милост и благодат своју, и примих вечно добра и истинито царство небесно, које ми пре

27 Свети Максим Исповедник, 400 Глава о Љубави, превео са старогрчког Архимандрит Артемије, Призрен, 1992. стр. 49.

28 Свети Максим Исповедник, Гностички стослов, превео Петар Јевремовић, Источник, Београд, 1996. стр. 21.

29 Архимандрит др Јустин Поповић, Догматика Православне Цркве, књига трећа, издаје: Манастир Св. Ђелије код Ваљева, Београд, 1978. стр. 669.

назнаменујући показиваше писањем у књигама, још док сам био у земаљском царству моме.

- Благословен си ти, дакле, од Бога јер ми постаде посредник вечним добрима и бесконачноме животу. И зато ти је Бог спремио превелику благодат, што се за ме потруди будним подвигом и за моје приведење у Свету Гору.

(Живот Светога Саве, стр. 100)

„И славу коју си ми дао ја сам дао њима, да буду једно као што смо и ми једно” (Јн 17,22). Та слава се испуњава развијањем вјере, љубави и наде. Сви који су испуњени овим светим врлинама улазе у заједницу са Христом. Ове свете врлине су највиша благодат, којим се испунио Свети Симеон када је дошао у Свету Гору. И он ову свету врлину преноси - „као ријеч Божију, која дејствује у вјерујућима” (1. Сол 2,13).

И друге духовне дарове, које је примио, Свети Симеон је открио чедима својим. Даром пророштва он сину Сави предсказује будуће догађаје, са намјером да га подстакне у стицању светих јеванђељских врлина и усхођењу на путу спасења. „Који пророкује Цркву изграђује” (1. Кор 14,4), каже Свети Апостол Павле. А изграђује је уградњом светих јеванђељских врлина у сваком хришћанину, јер сваки хришћанин дјелује у Цркви и кроз Цркву излази на пут спасења и вјечног живота. Кроз Цркву се стичу унутрашњи квалитети, улази у заједницу са Христом, „облачи у новогачовјека, сазданог по Богу у праведности и светости истине” (Еф 4,24).

Свети Симеон прориче Сави да ће постати светац - „радошћу радуј се, изабрани сасуде Духу персветоме Христом назначени, помазани апостолском благодаћу још пре твога рођења, чијег ћеш се учења и стојања у збору јавити саопштник”; да ће поћи неиспитаним путевима Владике свога - „све ћеш оптећи и поклонитићеш се свима светима стопама његовим, и написаћеш сва страдања његова на таблицама богољубивога срца твога, и свега душа твоја биће престо томе самоме, и Господ који царује у векове биће с тобом”; постати пастир овога свијета, примити Божију благодат, којом ће моћи - „да веже и дреши грехе човечанске”; да ће „научити своје отачаство побожно-сти”, постати „узор врлине”, и пут „познања Бога истинитога”. И када се све те апостолске поуке и Христове заповијести испуне - „од истока доћи ћеш к мени”, пророкује Свети Симеон, да се у нераздјеливој Тројници - „наслађују вечних добара у бесконачне векове” (стр. 101).

На очево предсказивање, и призивање у заједницу светих - син је одговорио љубављу; јер је „љубав свеза савршенства” (Кол 3,14); свака света врлина, којом се човјек пење по љествици духовног савршенства, почиње и завршава се у Христовој љубави. „Љубав је од Бога, и сваки који љуби од Бога је рођенк и познаје Бога” (1. Јн 4,7); то је она сила којом се ум Светога Саве прерађивао: мисли - у христомисли, осјећања - у христоосјећања, познања - у хриstopознањ; сав се живот кретао према есхатолошком сусрету у Христу.

„Одајите признање онима који се труде међу вама, и вашим претпостављеним у Господу, и онима који вас поучавају. И да их поштујете веома много са љубављу због дјела њиховогач” (1. Сол 5,12-13). Светитељи кроз Христову вјеру и љубав поучавају људе како се стичу свете врлине. Они су истинити учитељи „по томе што су свим бићем својим у Господу, и свим животом својим,

и свим учењем својим. Тражите њихову савест? Ено је сва у Господу. Њихову душу? Ено је сва у Господу. Њихов ум, њихово срце, њихову вољу? Ено их васцеле у Господу. Све њихово је у Господу и од Господа... Зато их и имајте у изобилној љубави својој”³⁰

И Свети Саво је са изобилном љубављу примио поуке Светог Симеона; јер је видио да се тим поукама прерађује и преображава ум; обожује душа и изводи путем спасења. О томе нам је Доментијан оставио овакво поетско виђење:

- Твоју љубав, Свети, непрестано без измене сматрам блаженом, и тебе величам, и клањам се твојој великој љубави, јер такову бесконачну љубав имаш ка мени, љубимоме чеду своме, као жив и после смрти не одлучујеш се ишчедија срца твога, посећујући васпитање своје светим посећењем, и много печалну душу моју и скрбно срце моје сладећи и веселећи својим преподобијем, и казујући ми бесконачну радост. Јер, ваистину, праведници ће на векове живети, и од Господа им је награда, и сила и разум од вишње премудрости.

- И сматрам те блаженим, Свети, јер убежа од сујете овога света, и љубитељ твој Христос удостојио те је као сина светлости, јер си истину завелео која те води у живот.

- И нека је слава човекољубивоме Богу, који те је узвео од рова страсти и од блатне земље... и исправио стопе твоје право у царство своје, и који те је удостојио реда светих и стојања у збору вишњих сила, и који је уложи у уста твоја песму нову сагласну са свима преподобнима његовима.

(Живот Светога Саве, стр. 101–102)

„Угледајте се на мене, браћо, и глеајте на оне који тако живе као што нас имате за примјер” (Фил 3,17), каже Свети Апостол Павле. Вјечни циљ хришћанског живота је живот у Царству Небеском. У тај се живот улази кроз вјеру и јеванђељске подвиге: угледањем на живот какав су имали Светитељи. Када Свети Саво „разумеде Духом светим да је родитељ његов нашао тражено” - „подиже се на превећу врлину, да прими подвиг изнад силе, пошћења, бдења”, каже Доментијан. Да би се уподобио Христу, он „умножи бдење изнад силе и усхоћење молитвама ка вишњим боговиђењима”. Све чини онако као што су поучавали Свети Оци Источне Цркве, да би задобио Царство Небеско.

Свети Јефрем Сирин у поукама о тражењу Царства Божијег каже: „Уђи у самог себе, усрдно тражи па њеш и без напора наћи. Удаљи се од беспућа раздобирига, од погибелног пута похота, од честара користољубља и од штетног друштва. Уђи у себе и живи у себи самом, у прекрасној келији духа свога - и тамо тражи Царство, као што је учио наш Спаситељ”³¹ - „Царство Божије унутра је у вама” (Лк 17,21).

И Свети Саво „ушао је у самог себе”, „живио у себи самом”, и „у прекрасној келији духа свога” - тражио Царство Божије.

Доментијанова поетика изводи читаоца на посебне хоризонте естетског

30 Отац Јустин Поповић, Тумачење Посланица Галатима и I и II Солуњанима Светог Апостола Павла, издаје Манастир Ђелије код Ваљева, Београд, 1986. стр. 168.

31 Свети Јефрем Сирин, види у дј.: Свети Оци о молитви, Зборник поука Светих Отаца и искусних подвижника молитве Исусове - саставио игуман Харитон из Валаамског манастира, превод са руског, Београд, Библиотека „Образ Светачки”, 1997. стр. 81.

виђења. Ту неке лексичке јединице, синтаксички спрегови, па и мање прозне строфе, имају јаку деиктичку функцију којим се читаочев ум води од онога што је временско, пролазно, трошно према ономе што је вјечно, бесмртно и непропаљиво. У тој пројекцији естетског осјећаја јеванђељског свијета налазе се и суштинске мисли јеванђељске етике, којим се свака појава овога свијета сагледава и вреднује у односу на есхатолошки смисао живота - живот у односу на његов крај.

Од лексичких јединица, као конститутивних елемената поетског текста, посебну функцију имају глаголи. Глагол доћи употребљава се често као императив којим се изриче христочежњивост и жеља за обожењем ума. Некада се таквим облицима изнова откривају садржаји utkани у реченицама које су из овог облика.

У текстовима:*

„Дођи, Богом послана нам светлости и небеска зрако, пројави на истинито сунце Христа љубитеља твога...” (стр. 66)

„Дођи, Богом послана нам утехо; дођи к нама, палицо старости наше, да се тобом подупремо у Богу...” (стр. 66)

„Дођи, радости наша душевна и срдачна,... да се нагледамо ањелскога образа који носиш и не би ли ти твојим светим молитвама постали саопштеници у царству небесном...” (стр. 66)

„Дођи, сретниче апостола, Богом изабрани слуго Оца и Сина и светога Духа, ... да утехом и силом пресветога и животворећег Духа обучеш у страх Божји и нас и наследство Божје које је у твојем отачаству, да се сви настанимо са Господом нашим...” (стр. 66)

- глаголом обликом дођи уводи се у дубље сагледавање узрока „жалосног” и „плачевног” писања родитеља; и истовремено уводи се у откривање духовних вриједности личности, „чеда нашег”, као „Богом просвећеног лица”, „красне лепоте”, који родитељима открива пут живота у Христу. Помоћу овог глагола, који навлачи на се друге чињенице текста, писац реконструира унутарње стање личности, открива оне мотиве дјеловања који се не могу споља опажати; све чињенице повезују се и своде у јединствен план духовног узвођења и узрастања.

Посматрано са тачке гледишта личности која је у естетској активности, овдје је све сведено на пројекцију Немањиних умних виђења. У тексту је њему дата могућност да он описује духовне дарове свога сина Саве; од кога сви у отачаству очекују да их молитвом кроз јеванђељске врлине изведе на небеску гору, у Божије станиште.

Исти глагол је употребљен у писму којим Свети Сава позива оца Немању да дође у Свету Гору. Сада је, у тексту, дата могућност да Свети Сава износи своја виђења о духовним даровима оца Немање; да кроз његову благодат изађу на пут спасења и охристовљења.

Ево тих конститутивних елемената:

„Да, господине мој и оче, ради те небесне славе и вечне радости и небесне награде, пожурим се и оставим царство земаљско, и дођи овамо у свето прибежиште пресвете Богородице, у Свету Гору, и да сатвориш вољу Божју...” (стр. 77)

* Овдје су наведени само неки примјери, у којим су utkане битне компоненте унутрашње структуре дјела; компоненте из којих се открива оријентација живота личности; живот усаглашен богоугодним дјелима, светим тајнама и врлинама.

„Дођи, господине и оче, да чеда своја научиш страху Божјем, и покажеш нам добри пут спасења,...” (стр. 77)

„Дођи, пастиру добри Богом дарованог ти стада, ... да будеш узор стаду своме...” (стр. 78)

„Дођи, светилнице Божји, који гори благодаћу Божјом и који се светли Духом светим. Владика твој Христос чека те, да му принесеш плод добре земље, твоје непорочне душе...” (стр. 78)

„Дођи, зрако разумнога истока; ... да дошавши у Свету Гору уграбиш царство небесно” (стр. 78)

„Дођи, љубитељу чеда твога, о коме ти би извештено Духом светим у његовом рођењу”. (стр. 79)

„Дођи, подобећи се оном човекољубивом пастиру,... (стр. 79)

„И ти, господине мој, дођи, нуђен Духом светим по божанственом путу и по малој мојој стазици, и потруди се и потражи пород многољубивога срца свога” (стр. 79)

„И дођи, и помози ми, и спашћемо се, и добићемо добра, од Господа нам обећана, и показаћемо добри пут стаду нашем и свима који љубе Бога, и који хоће да наследе истинити живот” (стр. 79)

„Дођи, саврсниче праведника који су од почетка угодили Богу: Аврама, Исака, Јакова.

„Дођи, подобећи се Богом благословеном Јакову,... да Бог у теби прослави своја чудеса..., пошто си Христа ради оставио висине и дошао у Свету Гору, и свима показао добри пут богољубија” (стр. 79-80)

„Дођи, многољубазна жалости души мојој,... да се и ја такође насладим твоје свете љубави...” (стр. 80)

„Дођи, господине мој, да се нагледаш твојих светих седина, да их помилујем, и целујем твој свети образ, који би написан од Бога на небесима још пре твога рођења” (стр. 80)

„Дођи, док смо у овом пролазном животу, да сатворимо једномислену молитву ка Пречистој,... и да се са Господом нашим настанимо у бесконачне векове, амин” (стр. 80)

У наведеном низу прозних строфа ријеч дођи постаје организатор јединства међу реченицама. Значење ове ријечи ваља схватити шире; значење се мора изводити из контекста дјела и из „ситуацијског” контекста, времена у коме је дјело настало, да би се открио - значај Немањиног доласка у Свету Гору. На семантичким релацијама ове ријечи са другим члановима текста настаје поетско ткиво прозних строфа. У њима су дата естетска виђења духовних вриједности, које су ови свети људи имали, и којим су узводили своја чеда према вјечном и небесном; постали узор за сво оточасво.

Посебну конститутивну функцију имају бројеви два (оба) и бројна именица обојица. Бројном именицом обојица тачно се означава број главних лица који су у естетској активности дјела.

У текстовима:

„И љубазно загрљивши се срдољубазним целовом, целоваше се оба богоносна вршњака, саврсници светлосних анђела, и заједно сатворише благодарну молитву ка Христу...” (стр. 83)

„Јер дивно беше небу и земљи, похвално Богу и чудно људима: обојица устрељени Христовом љубавном стрелом...” (стр. 83)

„Обојица од младости почеше работати Господу...” (стр. 87)

„Ова обојица саврсноци божанствене благодати, отац са сином, наоружани светим Духом, и венчани благодаћу Божјом, беху први пример богољубља и светиње деци својој.” (стр. 93)

„Обојица истински апостоли...” (стр. 94)

„Обојица извори божанствене благодаћи...” (стр. 94)

„Обојица оштре стреле Христове...” (стр. 94)

„Обојица источне зраке...” (стр. 94)

„Обојица блажене слуге...” (стр. 95)

„Обојица птице рајске...” (стр. 114)

„Обојица пустињски грађани...” (стр. 114)

„Обојица као две реке јеванђељских учења...” (стр. 15), итд.

- Бројем оба, и бројном именицом обојица, изражено је духовно јединство ових Светитеља. Овим се ријечима, у сваком дијелу текста, откривају нови унутрашњи квалитети, којим су, ови свети људи, даровани. Преношењем искустава живота заснованог на јеванђељским заповијестима, с оца на сина, са сина на оца, ови свети подвижници вјере су се преображавали, духовно усавршавали за „живот са васкрслим Христом” (Кол 3). Њихов живот описан је као јеванђељска стварност; кроз њихов живот сагледава се „онај прави разлог зог кога Јеванђеље остаје живо у векове”.³²

Навели смо само неке конститутивне елементе; даља разрада није могућа у оквиру овога рада; то је прикладан предмет за посебну студију.

Духовне дарове које је Доментијан примио, и употребио у овоме дјелу, могу се сагледавати на естетским пројекцијама и сликама. Ауторова тежња ка вишој лепоти усаглашена је са христочежњивим дјеловањем личности. Сав се живот посматра са јеванђељске висине. Ту је Доментијан прави умјетник. Пун љубави према Светитељима, он сваку појаву везану за њихов живот освјетљава својим умјетничким погледом. Из духовних виђења да је живот ових светих људи сливен са животом небеског свијета појављују се духовне насладе; из тих наслада израстају боголике вриједности - истина, правда, доброта, трпеливост, све што душу храни на њеном путу према Небеском Царству.

Dr. Cedomir Rebic

SPIRITUAL ELEVATION IN DOMENTIAN'S POETICS

Works of the hieromonk Domentian contain poetically woven spiritual values which illuminate and Christianize human mind. That which is ever-alive in these works, which elevates the soul along the ladder of spiritual perfection, was a matter of little research. An overview of Domentian's creative activity, his relationship to circumstances in relation to his main characters, observations and experiences, reveals that his creative approach amounts to the Gospel method of truthful narration...

32 Протојереј Александар Шмеман, Верујем (Основе Православне вере), превод са руског, Издаје Светигора, Цетиње, 1996. стр.

In his work "Life of St. Sava" Domentian has made an aesthetic projection of the meaning of Sava's life, which was to: elevate the soul to the Kingdom of Heaven. The work is full of symbolism of light; light which is to be seen with the eyes of the soul, and which is the vehicle by which the regions of everlasting Love and everlasting Beauty are to be entered.

Spiritual growth and Christianization is seen as a process by which a person is, by grace, adapted, and remade in truth, justice and love, and elevated to heaven. Christ-yearning thoughts cut off all that is earthly and temporary, so that all that is heavenly and eternal could be gained. Co-relations appear in the Holy Mount monastic life and in the perspective of salvation; the reality of Christianization is revealed. Remembrance of death and life beyond the grave introduces one to Gospel-like exploits and victories.

Domentian's poetics elevate the reader to Gospel horizons of mind seeing. It is there that new inner quality of the person is to be discovered; it is there that it could be spiritually recognized that the lives of all those that are holy merge with the life of the celestial world. From these observations stem spiritual pleasure and God-like values. These serve as the food for the soul which is on its way to the Kingdom of Heaven.